

کوردستان سـنگـری شـشـش . . وـرگـانی بی کوردی: کاو عومـر

دیمانی خلیل کـیوان لـ بـرنامـی پرسیار لـگـهـمـید تـقوایی

بـ پشتبـستن بـ چاوـپـکـوتـنـک لـگـهـمـید کـنا جـدید کـکـراوـتـو
خـلیل کـیوان: بـچی ناـزایـتیـکـانی کوردستان زووتر لـ
ناوچـکـانی دیکـی ئـران گـیشت قـناغـی اـپـیـن؟ ئـیم دوا
بانگـشی بـ کوردستان بـ دوا چ ئـمانجـکـوـی؟ پـویستـ چ بـکرـت
بـ پشتیوانی لـ ناـزایـتیـکـانی کوردستان؟ ئـیا بـشـداری حزـب
چـکـدارـکان لـ کوردستان سیاسـتـکی دروست بوو؟ لـ چ هـلـومـرجـکـدا
فـرمانـی چـک و اـپـیـنی چـکـداری دـدرـت؟ ئـم پرسیارانـ لـگـهـم
جـمـید تـقوایی تاوتو دـکـین.

جـمـید تـقوایی کوردستان لـ بـشـکـانی دیکـی ئـران یـکـگـرتووتر لـ
دژی نیزام. ئـم بـشـی وـات بـ کردـو لـ قـناغـی اـپـیـنی
شارـکانـدا. بـچی شـش لـ کوردستاندا گـیشتووتـ ئـم ئاستـ
پـگـیشتنـ و بـچی ئـیم بـ بـراورد لـگـهـم بـشـکـانی دیکـی ئـران
پـنای بـ توندوتیژی زیاتر بردوو لـ کوردستان؟

جـمـید تـقوایی: پـموایـ ئـم چـند هـکارـکی هـی. هـکاری یـکـم
ئـو یـ کـشـش و خـبات لـ کوردستان لـ دوو مانگی اـبرـدوودا
بـرفراوانتر و هـرشـبـرانـتر بوو لـ چاو شارـکـانی دیکـی ئـران.
مانگرتنی سـرتاسـری کـ لـ لایـن حیزبـکانـو بانگـوازی بـ دـکـن،
لـوانـش حزبی کـم نیستی کرـکاری، چـندین جار لـ کوردستان ئـنجام
دراون و ئـم مانگرتنانـ تا ئـستاش بـردـوامن. لـ لایـکی دیکـو لـ
وـسمـکانـی یادکردنـو یـ گیانـبـختکردووکـان، وـک وـسمـی چـلـی
مـهـسا لـ سـقـقز و ئـازیزانی دیکـ، کـبوونـو یـ هـزاران و چـند
دیان هـزار کـسی لـ کوردستان کـدـخرن. هـروـها شـشی شـقامـکان
لـ شارـ جـراوجـرـکان، دـستـبـسـرداگرتنی ناوـند حکومـیـکان و
هتـد، لـ دوو مانگی اـبرـدوودا لـ دوا شـشـو بـ بـردـوامی لـ
کوردستان بـردـوام بوو. بـیـ خـای یـکـم ئـو یـ کـ کوردستان لـ
مـیدانی خـبات دژی کـماری ئـسلامی زـر زیندووتر و پـجـشـتر بوو.
هـکاری مـژوویی هـی بـ ئـو یـ ئـم و اـبـت. خـبات لـ کوردستان
مـژووییـکی دوور و درـژی هـی. لـ شـشی ۱۳۵۷دا لـ کوردستاندا
شاهیدی ئـو جـر خـباتانـ بووین. پـشـئـو لـ ناوچـ جـایـکانـی

کوردستان چەکیان هه‌نگرت و دژی هه‌نگانی سه‌رکوت و سه‌ستانه‌وه‌. هه‌روه‌ها په‌ویسته‌ ئاماژ به‌وه‌ بکرت که کوردستان که‌م‌ه‌نگایه‌کی حزبییه‌، لایه‌نه‌ ئه‌په‌زسیه‌نه‌گانی کوردستان، لایه‌نه‌ چپ و که‌م‌نیسته‌کان، لایه‌نه‌گانی دژ به‌ حکومه‌ت، چالاکن و بنکه‌یه‌کی جه‌ماوه‌رییان هه‌یه‌. هه‌ وه‌ها چه‌ککردن و هه‌ گرتنی چه‌ک به‌ شه‌که‌ له‌ نه‌ یت و کولتووری خه‌باتکارانه‌ی خه‌ که‌ی کوردستان. هه‌موو ئه‌مانه‌ ئه‌وه‌ فاکته‌رانه‌ن که‌ وایکردوو له‌ کوردستان ده‌خه‌کی وامان هه‌به‌ت.

خا‌ی دواتر ئه‌وه‌یه‌ که‌ حکومه‌ت به‌ هه‌رشکردنه‌ سه‌ر کوردستان هه‌وه‌ده‌دات ئه‌وه‌ پرسه‌ بکاته‌ شه‌ی ناوچه‌یی پارزه‌گا سنوورییه‌کان. وه‌ک ده‌بینین چه‌ندین جار به‌ فه‌که‌ی به‌غه‌که‌وان و مووشکه‌ هه‌رشه‌ کردوو ته‌ سه‌ر ناوه‌نده‌گانی لایه‌نه‌ ئه‌په‌زسیه‌نه‌گانی هه‌رهم‌ی کوردستانی عه‌راق به‌وه‌ هیوایی ناچاریان بکات وه‌هم‌ی چه‌کداری وه‌ربگره‌نه‌وه‌. ئه‌زیم هه‌وه‌ ده‌دات په‌رسی جوداخواری، په‌رسی شه‌ی فارس و کورد، شه‌ی نه‌ته‌وه‌یی و هه‌تد ئاگرکه‌ی خه‌شبه‌کات و شه‌ش بکاته‌ جه‌رکه‌ک له‌ مملانه‌ی به‌شه‌ جیاوازه‌گانی که‌مه‌ه‌نگا، به‌ جه‌رکه‌ک له‌ شه‌ی ناوچه‌.

و له‌ که‌تاییدا دوا خا‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ ده‌سه‌دات ده‌یه‌وه‌ت عه‌قه‌ی گشته‌ به‌ له‌ده‌دابه‌ت و مه‌ته‌ده‌که‌ی تاوانی ترسناکه‌. وه‌ک ته‌قه‌کردن له‌ فه‌که‌یه‌کی نه‌فه‌ره‌هه‌گری ئه‌کرانی له‌ مانگی په‌کی سه‌ی ۱۳۹۸. له‌ شه‌شی ئه‌ستادا سووتاندنی زیندانی ئه‌وه‌ین نموونه‌یه‌ک بوو و هه‌رش به‌ سه‌ر شا چه‌راغه‌ نموونه‌یه‌کی دیکه‌ بوو. ئه‌مه‌ شاهیدی کوشتارین له‌ کوردستان. ئه‌زیم ده‌یه‌وه‌ت له‌گه‌ه‌ ئه‌نجامدانی تاوانه‌ زه‌به‌لاه‌گانی به‌ناو وه‌وخساری که‌شه‌که‌ بگه‌ه‌ته‌ و جگه‌ له‌ نا‌زایه‌تییه‌ جه‌ماوه‌رییه‌گانی سه‌ر شه‌قام‌کان، سه‌رنجی خه‌که‌ به‌ په‌رسه‌گانی دیکه‌ ابکه‌شه‌ته‌. و به‌مه‌شه‌وه‌یه‌ ده‌سته‌واژه‌یه‌کی تر و گوته‌رکه‌کی تر و زه‌مه‌نه‌یه‌کی تر به‌ بانگه‌شه‌گانی خه‌ی به‌ده‌زته‌وه‌. ئه‌مانه‌ هه‌موو هه‌کارکه‌ن که‌ بوونه‌ته‌ هه‌ی هه‌رشه‌ی ده‌ندانه‌ی حکومه‌ت به‌ سه‌ر کوردستان. خه‌لیل که‌یوان: ئه‌زیم به‌ ئامانجی جیاکردنه‌وه‌ی کوردستان له‌ پارچه‌گانی دیکه‌ی ئه‌ران، په‌وپاگه‌نده‌ی به‌ره‌راوانی ده‌سته‌په‌کرد. هه‌وه‌که‌ی زه‌ری به‌ گه‌یاندنی حه‌زه‌ چه‌کداره‌ کوردیه‌کان به‌ وه‌به‌وه‌به‌وه‌وه‌ی سه‌ربازی خه‌رج کرد، به‌هم‌ سه‌رکه‌وتوو نه‌بوو. ئامانجی ئه‌زیم به‌مه‌سیاسه‌ته‌ چیه‌؟

حه‌مه‌ ته‌قوایی: به‌ه‌ای من حکومه‌ت ده‌یه‌وه‌ت جه‌رکه‌ک له‌ شه‌ی چه‌کداری به‌سه‌ر خه‌که‌ی کوردستاندا به‌سه‌په‌نه‌ته‌. له‌ زاهیدانیش هه‌مان شته‌ کرد. به‌هم‌ حه‌زه‌ چالاکه‌کان له‌ کوردستان زه‌ر زه‌رکه‌نه‌ مامه‌ه‌ه‌یه‌یان کرد و نه‌که‌وته‌نه‌ ئه‌وه‌ ته‌ه‌یه‌وه‌. به‌ه‌که‌و خه‌کیان ئاگادار کردوه‌ و وره‌یان کردنه‌وه‌ که‌ وه‌به‌وه‌به‌وه‌ی سه‌ربازی په‌لانی حکومه‌ته‌ له‌مه‌ قه‌ناغه‌دا.

لە زاهیدانیش، ژیم هەمان شتی کرد و شکستی هەنا. ئامانجەکی دیکە
ژیم "تەم تەبارکردنی" لایەنە چە کدارەکان بە جوداخواری و
دروستکردنی دووبەرەکی لە یزەکانی شەشدا بوو. ئەم فەش
کاریگەری نەبوو. وەڵامی خەڵک ئەو بوو کە "کوردستان چاو و
ووناکی ئەرانە"، "کوردستان، زاهیدان، پەییو نەدیتان پیرەز بەت"
یان دروشمی ئەم دوايە "بەلووچ، کورد، ئازەری، ئازادی و یەكسانی"
بوو. بەم شەو یە ئەم پیلانگەییە بە تەواوی پووچەڵکرایەوە. لە
زاهیدان ژیم پەیی وابوو دواي ئەو هەینیە خوێناویە خەڵک
دادەخەن، لە کاتێکدا بە پەچەوانەو نەزایەتی جەماوەری بەردەوام
ئەزانی هەینی دووپات دەکرایەوە. لە کوردستانیش بە هەمان شەو.
هەرشێ داندانی ئەژیم نەک تەنیا خەڵکی کوردستانی بەدەنگ کردوو و
پاشەکشە پەندەکردون، بەڵکو بە پەچەوانەو نەزایەتیە
جەماوەریەکانی شارەکانی کوردستان بەربەتاوتر و ئادیکەتر بوو.
خەلیل کەیان: لەم دوايیاندا کەمەمەک لە مەلای سونە، یان
مامەستایان بە زمانی کوردی، باسیان لە پەویستی یفراندەم بە
دیاریکردنی ئەژم کردوو. مەلوی عەبدولحەمید ئیمامی جومە
زاهیدان پەشتەر داوای یفراندەمی بەرزکردبوو. بیرەکی ئەو
چییە لەم بارەییو؟

حەمید تەقوایی: پەشتەر چەندین جار یفراندەم لە لایەن لایەنە
ئاستەکانی ئەپەزسیەنەو پەشنیار کرابوو. بەلام هەم ئەوکات و هەم
ئەمەش ئەم بابەتە بەتەواوەتی پەییو نەدی بە خەبات و نەزایەتی
خەڵکەو نییە و بەتایبەتی ئەمەش بەو شەخسەکی کە لە شەقامەکاندا
دەگوزەرەت، چ لە کوردستان و چ لە شارەکانی دیکە ئەران. تەو
شوێنە پەییو نەدی بە پرسی دەستەبەردارەتیەو هەیی، بەزەری پەشنیاری
یفراندەم دەکرەت بە دیاریکردنی سیستمە کە دواي ووخانی حکومەتەک،
یان لە هەر حاڵەتێکدا گەنکارییەکی بنەبەتی سیستم و حکومەتەک.
تەنها لەم حاڵەتێکدا هەزەکی چارەنووسساز و بەچوونی خەڵک بە ئەو
بەدیە خوازراوە ئادەمەشە کە لە پەرسە شەشەکردن بە ووخاندنیدا
کاریگەری و شکەییەکی کەمەمەلایەتی بەدەستەهەناو.

کەواتە ئەمە لە هەر گەشەییەکەو سەیری بکەن، لە کاتێکدا هەشتا
شەخسەکی ژبانی هەیی، شەخسەک بە مانەو چ لەلایەن خەڵک و چ لەلایەن
حکومەتەو، قسەکردن لەسەر یفراندەم تەنها دەتوانەت سەرئە
بابەتەکی خەیاڵی و مەحەلە بەلاوەدابات. و واقیعیەتی پەرسە
ووخاندنی حکومەت خاو بکاتەو.

ئەمەش ئەو هەزەنە وەک مەلا و مامەستا و پیاوانی ئایینی سونەکان
پەڕە بە یفراندەم دەدەن. ئەمەش جەگەیی نییە. ئەم شەخسە
نەزایەتی یان دزایەتی خوەندنەو یان ئەم جەرە مانەبەیی هەزە

ئایینی کان ل هچ ئاست کدا قبو ناکات. دژ ئاین بوون ل ناو کی ئم شش دای، جا سونن ب یان شیعیان ه ر چین کی تری ئاینی. ئم شش د ی و ت د ستی ئاین ل حکومت، ل ژیا نی ک م ی تی خ ک، ل ژیا نی تایب تی خ ک، ل پرو رد، ل یاسا و ل ه موو شو ن ک بب ت، و ک م گ ل ئاین پاک بکر ت و. و ئم ش لای ن کی تر ک پلانی یفراند م ل لای ن م لا سونن کان و ناکاریگر و بهود د کات.

خ لیل ک یوان: خ شب ختان بزووتن و ی کی بر فراوان ل سرتاسری ئر اندا ب پشتیوانی ل خ بات کان ی گ ل ی کوردستان پ کها توو. ه رو ها کخراو کان ی ئ پ زسی ن چالا کراون. حیزبی ک م نیستی کر کاری ئران، سازمانی کوردستانی حیزبی ک م نیستی ئران و ناو ندی هاوکاری حیزبی کان ی کوردستانی ئران و لاوانی گ ک کان ی تاران داوای مانگرتنی گشتی و نا زای تی سرتاسریان کردو ب ئی پ ننجش مم، سه می ئازر، ل پشتیوانی خ کی کوردستان. ل گ فراوانتر بوون و ی کگرتووی یزی نا زای تی کان، حکومت توندوتیژی زیاتر د ب ت. کوژرانی س دان ک س، د ستگیرکردنی بر ب او، کار ساتی زاهدان، ه رشکردن س زیندان کان ی ئ وین و شاهچ راغ، ئ ستاش ل شکرکشی ب س کوردستان. ئایا مانگرتن و نا زای تی ب ت نها د توان ت ئم خول توندوتیژی بو ست ن ت؟

ح مید ت قوایی: خای ی ک م ئ و ی ک حکومت ه موو ئ و توندوتیژی ک باست کرد ئ نجامی داو و تاوانی خراپتر و ق ز و نتریش ئ نجام د دات. هچ گومان نکت ل م با ب ت ن ب ت. ب م م س ل ک ئ و ی، ئایا ئم د ند یی کاریگری ه بوو؟ ت نانت خ باتی خ کی خاو کردوو ت و؟ ب وونی و م م ک ن خ ر. ن ک ه ر شای ت حای ترساندن و دانیشتنی خ ک نین، ب کو ت و او پ چ وانی ئ و د بینین ک خ باتی خ ک ه ر ئ ژ قوو تر و فراوانتر و ب ه زتر بوو و چین و تو ئی زیاتری ک م گاش پ یو ندیان ب شش و کردوو. ب ی ل وانگی سیاسی و ستراتیجیی و، ه موو ئم تاکتیکانی حکومت ک باست کرد ه موویان ب جیاوازی شکستیان ه ناو. ئ ژان ت ق ل خ ک د ک رت، ب م ل م راسیمی پرس، ل ح و ت کان، ل چل کاندا، د بینین ک ج ماو ر کی گ ور تر د ن س ر ش قام کان ب یاد و یادکردن و ی گیاندوو کان و ئم پرس ی ش بر د و ام ب بر ژ و ندی ش ش و ب زیانی حکومت بوو. و ک خ ک د ن "ه ر ک س ک بکوژرت ه زار ک سی ل دوا ی خ ی ب ج د ه ت".

ب ی خای ی ک م ئ و ی ک ژیم ب و ه موو د ند یی ک ب کاری ه ناو، ن ل کوردستان و ن ل شار کان ی دیک ی ئران س رک و توو ن بوو.

خاى دواى پرسيارکردن ئايا مانگرتنڭان دتوانن کاریگەر بن؟ دى و
وا بىت. دى بىنیت جياوازی بنچینى نىوان مانگرتن و خپشانندان و
گردبوونى وى سەر شى قامڭان ئى وى ځى ئابوورى دى وى ستىڭت و
حکومت لى ووى ئابوورى وى ئيفلیج دى کات. بى سى تنها خى یا
بکى بن ځى کرکارانى کى رتى خزم ټگوزارى، میتى، هى ئاسن، پاس،
کرکارانى شاروانى بى ماوى دوو هفتى مانگرتن بگرن. ديار
کى مڭا ئيفلیج بوو و حکومت دى وى سى سى رى ئىژن. بى اى من
دى سى اتى مانگرتن لى رداى، هى بى شى هى لى بى کى م ټى ژ وى، هى ر
لى و ټى ژ وى ځى ئى م شى شى دى ستى پى کرد، جى ختمان لى سى رى گرنى
مانگرتن کرد وى و خى شى ختانى ئى م شى شاهیدى دروستبوونى مانگرتن لى
کى رتى جياجياکانداىن، لى کوردستان و لى شارکانى تریشدا.

هى روها بانگى وازى مانگرتن بى سى م ټى ژى ئاز ریش بى تن ووى هى مان
ئامانجى ئيفلیجکردنى حکومت پى بى و دى کات. دى بىت بتوانین بى رى
نو لى دى حکومت بکى ینى وى. خى پشانندان و گردبوونى وى شارکان
بى رى اوتر بىت، بى رى اوانتر بىت، بگاتى ئاستى سى دان هى زار و
ملى نان، گومانى تى دا نى، بى مام هاوشان لى گى پى دا مانگرتنى گشتى
لى کى رتى کرکارى ځى کان، کرکاران، فرمانبر، بازرگان، مام ستا،
قوتابى، قوتابى لى هى موو شو ځى و ټى اگرتنى چى رخی ئابوورى. بى اى
من ئى م دوو شى وازى شى پى کى وى و بى تى باى دى توانى زى رى
کى تايى لى حکومت بدات و ئى م تاوانکاران بى و ځى ځى.

خى لیل کى یوان: ټى چى لى کار دا چى؟ کى فرمانى ټى پى ینى
چى کدارى دى درى؟

خى مید تى قواى: گومانى تى دا نى ځى دواجار کى مڭا دى بىت چى
هى بگرت. ئى م جى نای ټکاران بى خپشانندان و مانگرتن نا و ځى.
لى کى تايى دا ټى پى ینى شارمان دى بىت، هى رشان دى بىت بى سى ر
نا و ځى حکومت ځى کان، هى رشیشمان دى بىت بى سى ر ادى و تى لى فزى و
هتد. ئى م بى م ئاراستى ځى دى ځى، بى مام پى وى ستى شى ځى لى بى رچا و
بگرت: چى کدارکردنى شى شى ځى جياواز لى شى پارتیزانى، شى
چرىکى و شى نا و ځى. پى چى ککردنى شى شى کاتى مانى هى، کاتى
کارى ځى، کاتى کار دى کات، ئى وکاتى کارى ځى دى بىت کى پشت بى
بى شى کى م زنى کى مڭا دى بى ستى کى لى ئى ستادا بى فرمى کانى تر
خى بات دى کى. واتى ئى گى ر بى خى یا تى دا بىت خپشانندانى سى دان
هى زار یان ملى نان کى س لى شى قامکاندا هى، ئى و ټى پى ین و
هى رشکى چى کدارى مانى هى، چونکى دى سى اتى قى ر باغى پشٹیوانى
لدى کى رت. ئى گى ر وا نى بىت، ئى گى ر وا گریمان بکى یت کى بى شى لى
کى مڭا لى ئاستى خپشانندانى چى ند سى د کى سى کى یان زى رتى چى ند
هى زار کى سى کى چى هى بگرن، ئى وانى دى کى کى ناتوان بى شدارى ئى و

بزووتنډوې چې کداریيږي بکښ، چالاک نابین ، د ځکه ونه پر اوښو ،
د بند چاودږ ، هر چا ندې له نگرې له هر شې چې کداریانېش د ځکه ن، بېام
بېښداری خودی بزووتنډو ځکه ناکښ. له ئې نجامدا ئوې دې توانې
اپېښې چې کداری و گورزی کې تایی بېت، د ځکه ځکه بې چې رڼک له شې
چریکی ، پارتیزانی سره شخړه قام کې دواچار حکومت دې توانېت شکستی
په بهنډت. ئېم ته نه کاتک دې توانېن اپېښې ینځې چې کداری
سړک و توومان هر بېت کې کېم ځکه چې هر بېگرت له سړ بند مای
شې له ځکې نا ځای ته چې ماوېری، له شېوې مانگرتنې سرتاسوې و
خپېشانډانی بېرې ځای شار ځاندا. هر له بېر ئېم هر کارانې،
په موایې ئېم ځ چې له کوردستان بېت یان له شار ځانی تر، هر شتا کاتی
اپېښې ینځې چې کداری نه ها توو، بېام د بېت له ئاسې کېم ځکه گادا
هر بېت، له دیدگای کېم ځکه گادا هر بېت و پېوېستې بېت کېم ځکه کیش بزانون
کې، له کې تایدې، ئې بېت بې اپېښې ینځې چې کداری کاری حکومتی
کې تاي بې بهنډت.

خلیل کایوان: بای ئوو هوووستی شش چیی؟ تانینی دځکځ چان د پینیت؟

[illegible]

مانگرتنی گشتی و بـرد و امیش بـت.

بـای من تـکـکردنی ئـمانـ شـشـدـخـاتـ قـناغـکی نوـی بـهـزـو
و حکومـت لاوازتر و دواکـوتووتر دـکـات. ئـم قـناغـ دـکرـ بـ
قـناغـی مانگرتنی سـرتاسـری و اـپـیـنی شارـکان ناوی بـرـت. وـک
وتم اـپـیـنی چـکـداری کاـتـک سـرکـوتو دـبـت کـ پـشت بـ جـماوـری
جـماوـری سـر شـقام و مانگرتنی سـرتاسـری بـبـستـت. بـیـ مـرجـی
پـشـوختـ بـ ئـوی شـشـبتـوانـت دواجار زـربـی کـتایی بدات و
حکومـت بـوخـنـت ئـوی کـ زنجیرـیـک مانگرتنی سـرتاسـری و
کـبوونـوی جـماوـریمان هـبـت لـسـر ئاستی سـدان هـزار و ملیـنان
کـس لـ شارـکاندا.

پـمـوایـ ئـمـ بـم ئاراستـیـ دـین و بـ هـر سـ پـشـهاتـکان
کـخستن و کـبوونـو لـ گـگـک و لـ کارگـ و زانکـ و ناوـندـکانی
کاردا زـر گرنگـ، ئـم جـرـ کـخستنـ خـریکـ بـرفراوانتر دـبـت.
نـک هـر ئـو، ئـو شورایانـی کـ هـمانـ، وـک شورای کـخستنـ
ناـزایـتی کرـکارانی گرـبـستی نـوت، شورای هاوئاـهـنگی کـخراوـ
پیشـیـاکانی شـنبیران، شورا جـراوجـرـکان و لـژنـ
جـراوجـرـکانی چالاکانی کرـکاری، ئـمانـش خـریکـ چـند هـندـ دـبن،
دـنـ مـیدان و چالاک دـبن. بـای من کـی ئـمانـ شـشی ئـمـی
گـیاندـتـ قـناغـکی نوـ و تـواو ئومـدبـخش.

۲۱ ئازـری ۱۴۰۱، ۲۳ ی نـقـمـبرـی ۲۰۲۲